

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Стоянка Тодорова КЕНДЕРОВА

за дисертационния труд на Иван Петров ДЮЛГЕРОВ

на тема „**Инtrateкстуална семасиология на понятието *дийн* в Корана**“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по направление 2.1. Филология (Арабско езикознание),

съгласно Заповед N РД 38-438 от 22.06.2016 г. на

проф. д-р Атanas Герджиков, Ректор на СУ „Св. Климент Охридски“

Докторантът Иван Петров Дюлгеров завършва с отличен успех висшето си образование в Секция по арабистика към ЦИЕК (ФКНФ), СУ „Св. Климент Охридски“ през 1994 г. През следващите две години работи като учител по арабски език и преводач-говорител към Арабска редакция на БНР. От значение за неговото научно и професионално израстване в областта на арабистиката е назначаването му като хоноруван преподавател по арабска фонетика и лексикология в Секцията по арабистика (1995-1997) и като хоноруван преподавател по арабски език във Варненския Свободен университет (1995-1996). От 1997 г. той вече е редовен асистент в Катедрата по арабистика и семитология, където, освен посочените по-горе две дисциплини, преподава и практическа арабска граматика. Колегата Дюлгеров усъвършенства знанията си по арабски език като преводач към 2-ри пехотен батальон в Кербела (2004 г.), специализира в Тунис и Египет (2002, 2006-2007), прави преводи на арабска художествена литература. Успоредно с тези дейности, той участва с доклади в национални и международни научни симпозиуми и конференции. В началото на 2013 г. е зачислен на докторантура на самостоятелна подготовка по професионално направление 2.1. Филология (Арабско езикознание).

В продължение на около две години това е втори докторат, посветен на обстоен научен анализ на лексиката на Корана, който се защитава в катедра „Арабистика и семитология“. Този път дисертационният труд обхваща ключовото понятие „*дийн*“, като крайният резултат от изследването цели да разкрие каква е **представата за религия** в Свещения текст. Избраната тема има и редица **актуални измерения**. Правилното разбиране на това понятие, както и самият автор отбелязва, спомага за създаването на

уравновесени етични взаимоотношения между отделните конфесии и се противопоставя на развили се в съвременния свят екстремистки идеи и движения.

Традиционно, трудът се състои от Уводни думи, три глави, Изводи, обобщения и приноси и Библиография. Като обем той обхваща 371 стр., които включват и богатата библиография от 269 заглавия на арабски, западни езици и кирилица и 13 он-лайн ресурси. Както проличава от бележките под линия в хода на изложението, посочените заглавия са използвани най-акуратно и точно. В самото начало авторът представя вижданията си по оформлението на текста и разяснения за използваната фонематична и практическа транскрипция, като в основни линии се придържа към мнението на проф. Самсарева.

Първа глава „Обект и метод на изследването“ се състои от три параграфа и има въвеждащ характер. Анализирани са най-често използваните лексеми за Корана: „ал-Кур`ан“, „ал-Китаб“ и „ал-Фуркан“, които го представят като Божие слово, оповестено и поднесено постепенно, поетапно и детайлно. Използвани са приетото за легитимно Египетско издание на Корана, както и авторитетният превод на проф. Теофанов, благодарение на който у нас са осъществени редица изследвания (не само от членове на катедрата). Докторантът отдава значение на историческите обстоятелства, при които възниква Коранът, което проличава на много места в цялостното изложение на труда. Същевременно обаче за неговото правилно разбиране от значение е и изследването на съдържанието му. От тази отправна гледна точка следва и възприетият в дисертационния труд метод на **интратекстуална семасиология**. Авторът предприема изследване на **кораничната лексема „дин“**, свеждайки я до ниво – **коренна морфема („д-й-н“)**, която получава 97 реализации в Корана. В 20 от тях тя се отнася до съда в съдния ден, което се определя и от използването в 13 случая на словосъчетанието „*йаум* д-дин“.

С изключително старание и търпение колегата Дюлгеров проследява **по протежение на целия текст на Корана** останалите 77 реализации на лексемата, в които тя се проявява в значение, различно от това на „съд“. Това се реализира за първи път в семасиологичните изследвания и представлява съществен научен принос както в арабското езикознание, така и в корановедението. Кораничните знамения, транскрибирани и представени в труда с голяма прегледност и прецизност, са разграничени според тематичната структура на изложението, която се проявява във

Втора („Религията – естествена и без принуда“) и **Трета глава („Религията като спасение, жизненоважна или погрешна“)** на изследването, получили общото наименование **Инtrateкстуални аспекти**. Те именно дават същинската представа за понятието религия според Корана, която обхваща всеки индивид, а в отвъдния живот съдът е както несъмнен и неизбежен, така и общ за всички хора. От особено значение в съвременната обстановка за по-правилното разбиране на Корана и на исляма като цяло са анализът и трактовката на кораничните послания, изразяващи фундаменталното право за **свобода на вярата и липсата на принуда**, отразено на няколко места в Корана, най-силното от които е *„ла икрах^а фи д-дин“* (2:256). Дисертантът отбелязва, че между създанията вярващите са тези, които са дарени с воля и право на избор, докато положението на други, към които се отнасят и душевно болните, заложено в самата им природа, ги прави лишени от воля и избор. Това отсъствие на воля и на право на избор предопределя и отсъствието на закон и на дела, по който и заради които те могат да бъдат съдени след приключване на земния им път.

В контекста на казаното по-горе са и редица други знамения, на които в дисертацията е дадена **нова интерпретация**. Така например на разбирането, че ислямът ще възтържествува по света, породено от израза „и религията ще е на Аллах“, колегата Дюлгеров отговаря с обяснението, че онези, на които е било отнето правото да работят за спасението си в отвъдния свят, ще могат да го придобият отново и да посветят делата си на Бог. Нов смисъл е вложен и в трактовката на други три знамения ((9:33, 48:28, 61:9), а именно че Бог е изпратил Своя Пратеник с праведни дела (дела – съд), за да му разкрие целия закон (закон – съд).

Дисертацията е написана на хубав и ясен език, с характерната за езиковедско изследване лексика. Докторантът демонстрира и отлично познаване на литературата по въпроса. Приведени са библейски и други семитски извори, трудовете на средновековни лексикографи и тълкуватели на Корана, отразени са и становищата на съвременни автори ислямоведа и корановеда. По своето съдържание трудът надхвърля рамките на обявеното направление – Арабска филология, като засяга и областта на кораничните науки, историята и философията на исляма.

Приложеният автореферат напълно съответства на съдържанието на дисертацията. Добре разграничена е структурата на изследването, в резюме са поднесени основните моменти от всяка глава и параграф. Както е редно, той отразява и

приносите на доктората, накратко неговото теоретично и практическо приложение и публикациите по темата му.

Обстойното и задълбочено изложение на въпроса, актуалността на темата и възможността начинът на разработка и приложеният метод да бъдат използвани и при следващи лексикално-семантични анализи на Корана, ми позволяват да изразя мнението за публикуване на дисертационния труд. Едва ли обаче използваната за конкретни думи транскрипция (независимо от съображенията на автора) би се възприела изцяло от страна на българските ориенталисти, донякъде и поради наложилата се вече в научната литература транскрипция на латиница на възлови думи, понятия и лични имена.

Като отбелязвам сполучливия избор за обстоен анализ на недостатъчно изследвани конкретни понятия от Корана и прилагането на интратекстуален семасиологичен подход, позволили на докторанта Иван Дюлгеров да предложи нова интерпретация в редица случаи и да направи важни изводи и съществени приноси в труда си, изразявам мнението и приканвам членовете на уважаемото Научно жури да присъдят на ас. Иван Петров Дюлгеров образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология (Арабско езикознание). Неговото понататъшно научно израстване ще допринесе за престижа на българската арабистика и е от значение за формирането на настоящите и бъдещи кадри на катедрата по Арабистика и семитология.

София, 11 септември 2016 г.

Подпис:

(Ст. Кендерова)